

ВУЗФ

Финанси, застраховане,
бизнес, предприемачество
и иновации

ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКИЯ ПРЕХОД. ПОГЛЕД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ - ОТ ПОСТСОЦИАЛИЗЪМ КЪМ ИНТЕГРАЦИЯ В ЕС (1990-2020г.)

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

БЪЛГАРИЯ 1990-2020 г. ИКОНОМИКА И ФИНАНСИ
НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, СЪБРАНИ В ОТДЕЛНИ КНИГИ

**ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКИЯ ПРЕХОД.
ПОГЛЕД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ -
ОТ ПОСТСОЦИАЛИЗЪМ КЪМ ИНТЕГРАЦИЯ В ЕС (1990-2020 г.)**

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

БЪЛГАРИЯ 1990-2020 г. ИКОНОМИКА И ФИНАНСИ
НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, СЪБРАНИ В ОТДЕЛНИ КНИГИ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

доц. д-р Григорий Вазов, главен редактор
доц. д-р Радостин Вазов, зам. главен редактор
проф. д.ик.н. Методи Христов
проф. д.ик.н. Виржиния Желязкова
проф. д-р Радослав Габровски
проф. д-р Даниела Бобева
проф. д-р Емилия Миланова
проф. д-р Григор Димитров
доц. д.ик.н. Красимир Тодоров
доц. д-р Десислава Йосифова
доц. д-р Станислав Димитров
доц. д-р Даниела Илиева
ас. д-р Виктория Гацова

Ръководител на научния колектив:

доц. д-р Юлия Добрева

Рецензенти:

проф. д-р Радослав Габровски
доц. д-р Даниела Илиева

ВСИЧКИ ПРАВА ЗАПАЗЕНИ.

НИКОЯ ЧАСТ ОТ ТАЗИ КНИГА НЕ МОЖЕ ДА СЕ КОПИРА, РАЗМНОЖАВА И РАЗПРОСТРАНЯВА
ПОД НИКАКВА ФОРМА, ОСВЕН В СЛУЧАИТЕ НА ЧЛ. 24 ОТ ЗАПСП.

© ВУЗФ, Издателство „Св. Григорий Богослов“, 2021

ISBN 978-619-7622-10-2

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	4
ПЪРВА ГЛАВА. <i>ФИЛОСОФИЯ И ИСТОРИЯ НА ПРЕХОДА. КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ПРЕХОДА – МОДЕЛ И ОСОБЕНОСТИ</i> доц. д-р Юлия Добрева	6
ВТОРА ГЛАВА. <i>ПЪРВИТЕ ГОДИНИ НА ПРЕХОДА В БЪЛГАРИЯ</i> доц. д-р Ренета Димитрова.....	23
ТРЕТА ГЛАВА. <i>БЪЛГАРИЯ И ЧЛЕНСТВОТО Й В ЕС (2007-2020 г.)</i> доц. д-р Юлия Добрева	37
ЧЕТВЪРТА ГЛАВА. <i>ПРОМЕНИ В ИКОНОМИЧЕСКАТА РЕАЛНОСТ - ПРИВАТИЗАЦИЯ И РАЗВИТИЕ НА ЧАСТНАТА ИНИЦИАТИВА</i> доц. д.ик.н. Красимир Тодоров	42
ПЕТА ГЛАВА. <i>МАКРОИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА 1989-2019 г.</i> проф. д-р Даниела Бобева	53
ШЕСТА ГЛАВА. <i>БЪЛГАРСКИЯТ ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ В ПЕРИОДА НА РЕФОРМИ – ИСТОРИЯ И ПОУКИ</i> доц. д-р Пламен Орешарски	111
БИБЛИОГРАФИЯ	165

ВЪВЕДЕНИЕ

Българският преход към демокрация и пазарна икономика обединява икономически, исторически и политически процеси, които винаги са били обект на интерес за редица изследователи след 1989 година. Това са години, белязани от поредица национални катастрофи - от банковия колапс, през хиперинфлация и висока безработица, до постоянно нарастващи емиграционни вълни, демографска криза, намаляване на местното производство и обезлюдяване на производствените региони. В хода на тези събития се оформят няколко приоритетни задачи за постигане на промяната в резултат от прехода - промяна в законовата база (особено по отношение на приватизацията и боновото раздържавяване), реформа на институциите и администрацията, решаване на реституционните претенции, привличане на чуждестранни инвеститори и осигуряване на финансиране за най-уязвимите сектори на икономиката. Доколко и как е постигнато всичко това е обект на поредица от анализи, с които ще ви занимаем в тази книга, като се опитаме да бъдем максимално обективни и без да претендираме за изчерпателност.

Глава първа, втора и трета проследяват историята на динамичните събития по време на прехода в исторически и геополитически план - от общия обзор на прехода в различните източноевропейски държави, през първите години на прехода в България и въвеждането на валутния борд, до пълноправното членство в ЕС.

Глава четвърта е фокусирана върху зараждането и развитието на пазарния механизъм чрез приватизация и поява на частната инициатива. В тази част от анализа се проследява как процесът на трансформация на държавната собственост условно се извършва на три главни етапа. Първите два са относително кратки и траят едва по около три години и половина: от началото на 1993 г. до средата на 1996 г. Вторият период продължава до края на 1999 г., а последният обхваща цяло десетилетие, до 2011 г., когато според методиката на Световната банка се отчита, че 100% от българските държавни предприятия са били приватизирани.

В глава пета се разглежда макроикономическото развитие на България като резултат от икономико-политическите трансформации, настъпили след 1989 г. Отбелязва се, че в този период се редуват периоди на стабилност и нестабилност, на провали и успехи на икономическата политика. В анализ се проследява развитието на макрорамката на българската икономика и на тази основа се идентифицират факторите на икономическия растеж и връзката между макроикономическата стабилност и растежа. Наред с това се проследява и тенденцията на нарастване на отвореността на икономиката и нейната роля за растежа и финансово-икономическата стабилност на фона на външните шокове и уязвимостта на българската икономиката. Особено ценна част от анализа в тази глава е изследването на ефектите на макрорамката върху сближаването на българската икономика с европейската в смисъла на номиналната и реалната конвергенция, като се анализират общите макроикономически показатели в сравнителен план с Полша, Чехия и Румъния.

Подчертава се, че за първите осем години на прехода към пазарна икономика има известно сходство в оценките на процесите и те са по-скоро негативни.

Глава шеста е последна в изследването, но същевременно изключително важна за него. Тук анализът е посветен на българския държавен дълг, като чрез исторически поглед върху нивата, структурата и характеристиките на българските публични дългове се оформят изводи за цялостното социално-икономическо развитие на страната. По този начин се извършва оценка на устойчивостта на икономическата система и се подпомага анализа на протичащите стопански, политически и обществени процеси.

Анализът върху динамиката и структурата на публичния дълг е особено показателен в периоди на по-мощни трансформации и реструктуриране на икономиката през последните три десетилетия. В главата се отбелязва, че в определена степен може да се твърди, че историята на социално-икономическия и обществен преход у нас е история на кризите и стабилизирането на българския публичен дълг. Основните акценти на анализа в тази последна част включват бързото натрупване на външен дълг в последните години на дореформения период, мораториума върху неговото обслужване и преговорите с външните кредитори, секюритизирането на необслужваните дългове, развитието на вътрешния пазар на публични дългове, втората дългова криза в периода 1996-97 година, противоречивите опити за активно управление на публичните дългове и постепенното налагане на благоразумно дългово управление.

Така структуриран, анализът ще бъде изключително интересен както за учени, изследователи, икономисти и политици, така и за по-широк кръг читатели. Убедена съм, че със своята задълбоченост в интерпретацията на значими данни и факти, тази книга ще заеме водещо място сред изследванията на българския преход през последните три десетилетия.

доц. д-р Юлия Добрева

Ръководител на научния колектив